

ELŐFIZETESI ÁR:
 évi 5 forint,
 három évi 12 forint.
 A HORTOBÁGYI HATÁROZATI BIZOTTSÁG
 szombathelyi és minden törvény-
 hatósági bizottsági közgyűlési
 ülésén napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓVÁLTAL
 Városi Könyvnyomda-Vállalat
 közlésében.

Idő küldendő a kéziratok és
 szerkesztési díjak.

KÖZIGAZGATÁSI, KOZMŰVELŐDESI ÉS KOZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** Felelős szerkesztő: **KONCZ AKOS.**

Kiadótalajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

A Hortobágy hasznosítása.

— A városi tanács javaslata. —

12.588
 1906. sz. sz. am.

A Hortobágy jóvelmőzőbb kihasználása céljából javaslattételre kiküldött bizottság jelentése, mely mellett az ez ügyre vonatkozó munkálatait betervezteti.

A városi tanács a Hortobágy hasznosításának nagyfontosságú ügyét s az annak megoldására irányuló javaslatokat több ülésen tárgyalva alá véve, a javaslatok elbírálásánál és előterjesztése megtételénél irányító kérdések az állattenyésztés érdekében megóvását és biztosítását tekintette és csak ennek sérülése nélkül kívánja a nagyobb jóvelmőzőségeit elérni.

Ezen alapszélből kiindulva s teljes elismeréssel és köszönettel adóva mindazon bizottsági tagoknak és szakértőknek, kik ezen ügyet munkásságuk és közreműködésükkel előbbre vitték, különösen pedig Kövendi Domokos bizottsági tag urnak, ki résznél a bizottságokban részvétel nélkül önállóan időt, fáradságot és munkát nem kímélve, teljesen önszerzőlül működött közre e nagyfontosságú ügy megoldásán, nem vélemányezheti a városi tanács sem az általa javaslatba hozott 28.000 hold, sem pedig a kiküldött bizottság által tervbe vett 24.000 holdnak a legelőtől való elvonásával, gazdasági művelés, illetve hasznosításra adás általi hasznosítását, mert a Hortobágy ontözésének eredménye, dacára annak, hogy a szakértők véleménye szerint az nagyobb népszerűség nélkül keresztül vihető és a várt eredménnyel járó leendő is, nem lévén még ismeretes, az eddig legelőteltére használt, több mint 42.000 hold területről az állattenyésztést egyszerre 14.000 hold, vagy még ennél is kisebb területre szorítani, nem tehető meg azon többször hangsúlyozott irányelvnek, mely szerint a Hortobágy hasznosítás kérdéseinek megoldásánál az állattenyésztés nagyfontosságú érdekei kellő figyelemben és méltányásban részesítendőek.

Kisebbszélről tekintve Kövendi Domokos biz. tag ur hasznosítási javaslatát, t. l. hogy a hasznosítandó, általa 28.000 holdban megjelölt terület egy személynek közép- és törpebirtokok kibasítása, gazdasági épületekkel ellátása, emkor- és egyéb gyárak létesítése, mezőgazdasági iparikkal meghonosítása stb. kötelezettségével adassék hasznosításra 40 vagy 60 évtendőre, azt a városi tanács azért nem teheti magáévá, mert eltekintve attól, hogy főleg szociálpolitikai szempontból, nyilván sem járulhat előho, miszerint a hasznosítandó terület egy személynek, vagy társaságnak adassék oda, amely aztan annak egy részét, mintegy követőtöként közép- és törpebirtokokra osztva adná tovább s ezáltal előreláthatólag mintegy a jobbágyokhoz hasonló leköltőrségi állapotot teremtené meg, egyáltalában nem kívánja

a hasznosítandó területet 40 vagy 60 évi időtartásra senkinek sem lekötni, már pedig a Kövendi Domokos biz. tag ur javaslatával ezen utóbbi feltétellel elfogadás nélkül foglalkozni nem lehet.

De még huzamosabb időre való lekötés esetén is nem tartja valószínűnek a városi tanács, hogy a kikötött feltételek mellett arra olyan megfizető egység, vagy társaság vállalkozzék, ki a 28.000 hold területnek helyéért 16 korhasznombeli fizessen, mert azok oly súlyosak, hogy a vállalkozás jóvelmőzőségeit kizárják, vagy legalább is nagyon kétesek teszik. Azon kikötés, hogy a másoknak átadott s mintegy másokéval kiadott törpe- és közép-, valamint a főbirtok által kezelt nagybirtokon, mely utóbbi 14.000 hold nagyságban van tervbe véve, megfelelő gazdasági épületeket, árkolásokat, utalásokat létesítsen az illeto szokat a bérleti idő leteltével díjtalanul birtokosra a város birtokába, huzamosabb időre lekötés esetén még nem volna elfogadhatatlan a vállalkozó által, mert a birtokok így felszereelve tetemesen többet jóvelmőzőségeket s az építkezések 40—60 év alatt kifejező magukat, a vállalkozó hogy hasznosítandó megalkalmatlanság s maga számítását, de már azon feltétel, hogy az illeto ott onkormányzat s az általa megjelölt hasznosítandó mezőgazdasági ipari termékek feldolgozására különböző gyárakat (len-, vagy kender-, kovács-, fűz-, bőr-, gyapjúmosó-, posztó-, sörgyár stb.) állítson fel, amely gyárak létesítésének alapszéljéről a Hortobágyon nagy részben hiányoznak, a talaj a víz nem egészen megfelelő, de különösen a munkásszevesség, alkalmatlan voltában, több apróbb, kevésbé lényegesen kikötésekkel együtt, ha minden vállalkozót a hasznosítástól el nem riadatsana is, azonban az ajánlatot csak a legminimálisabb összegben tehetné meg.

De még az esetben is, ha a város egy ilyen ajánlatnak elfogadásával a kiadandó föld hasznosításból várható jóvelmőzőségeknél nagy részétől elvonzások lemondana is, a mezőgazdasági ipart ezen nem biztos alapon nyugvo s a fenti okokból minden valószínűség szerint nem remittibile vállalatok mesterszégos létesítésével a legnagyobb áldozattal dacára is sikerrel fogja elmozdítani.

Ha ilyen gyári vállalatok létesítésének szüksége a Hortobágyon beállandó változás és a gazdasági viszonyok fellendülésével beállandó, létesíteni fogja azokat ott a városal karöltve a Hortobágy-puszták koráli nagy érdekesség és es leese a természetesen fejlődés, de mindig ilyen vállalatokat nagy áldozatokkal, mintegy erőszakkal teremteni nem lenne célszerű. A városi tanács ilyen, legalább is kétszeges kizárások tételére a városot hivatottnak nem tartja.

Hogy a városi tanács ugy a Kövendi Domokos, valamint a kiküldött bizottság véleményétől eltérőleg egy 14.000 holdas nagybirtoknak létesítését sem javasolja, ez a fent előadottakból önként következik.

A városi tanács hasznosítási javaslatát következőkben teszi meg:

1. Határozza el a tek. bizottsági közgyűlés, hogy a Hortobágy 42,580 hold területéből egyelőre 15,000 kat. holdat gazdasági művelés, illetve haszonbérbeadás által hasznosít.

Ezen 15,000 holdat jelölje ki első sorban a Hortobágynak a dszoben — fluxusbannyi vasutatól délre a Hortobágy folyó és Arku közötti részéből, amely rész a nádudvari határig körülbelül 13—13,500 hold és szántásvetésre talayomlag alkalmas, továbbá vasutalvonl mentén a vasutatól északra a máti részéből és esetleg az Arku mellett a zámí részéből, amely területek ezen célnak szintén megfelelnek.

2. Mondja ki a bizottsági közgyűlés, hogy ezen 15,000 holdat a föld minősége, a természetes határok, közlekedési utak, — ide érve a már meglévő és még ezután létesítendő vasutat — (ez utóbbi alatt a kaba — nádudvari helyi érdekű vasutnak a fluxusbannyi vasutalvonlig való meghosszabbítását gondolva) közép- és kisbirtokokra osztva adja ki haszonbérbe és pedig akképpen, hogy ezen 15,000 holdból 10,000 hold átlag 300 kat. holdas, középbirtokokra, 5000 hold pedig átlag 60 holdas kisbirtokokra osztatik. Ezen felosztás esztőlésére küldjön ki a Hortobágyot alaposan ismerő gazdák, jogász- és mérnökökből álló bizottságot.

3. Határozza el a bizottsági közgyűlés, hogy ezen haszonbérleteknek épületekkel való ellátására 1,300,000 korona amortizációs kölcsönt fordít, mely kölcsön a befolyó haszonbérből leendő törlesztendő.

4. Jeleljön ki a tek. bizottsági közgyűlés 3000 kat. holdat és pedig a máti résznek északi oldalán azon cétra, hogy ott az öntözés lehetőségét államsegélytelmelőbb megkísérlettessék a kísérlet eredményéhez képest az öntözés a Hortobágynek a cétra alkalmas többi területére is kiterjesztessék.

5. A fennmaradó 24,580 hold ezután is legeltetési célokra használtassék, önként érhetőleg a városi főzsménes és törzsgulyának is számbavételével.

6. Rendelje el a tek. biz. közgyűlés a közös legeltetési befejezeteknek újból való szabályozását és idevonatkozólag új szabályrendelet és legelőrendtartás alkotását.

Azon indokokat, melyek a városi tanácsot ezen előterjesztés tételését vezették, azonkívül, hogy első sorban az állattenyésztés érdekeit kellőleg megvédessék, még főleg az képezte, hogy a Hortobágyból a házipénztár is megkapja a maga jövedelmét.

A városi tanács ugyanis azon meggyőződésben van, miszerint azáltal, hogy a Hortobágynek fennmaradó nagyobb részét a legeltetésre ezután is meghagyási javaslat, az állattenyésztés érdekeinek a lehetőleg határai ként elajgat tati, mert a legelő redukálása által hiányon az öntözés, párosulva az addiginél ok- és célzertőbb legeltetési móddal, leendő hivatra és fog a szakértők véleménye és tapasztalata szerint segíteni. — míg másfelől az a véleménye, hogy 15,000 kat. hold földnek szántás- vetés, illetve haszonbérbeadás általi értékesítése ez idő szerint a házipénztár érdekét is kielégíti annyival inkább is, mert az ekként való hasznosításhól befolyó jövedelem időszakonként mindig emelkedni fog.

Ami a városi tanács azon javaslatát illeti, hogy a hasznosítandó 15,000 kat. hold földből 10,000 hold átlag 300 hold körüli közép- és átlag 60 hold körüli kisbirtokokra osztva adassék haszonbérbe, az azon tapasztalaton nyugvo meggyőződésen alapul, hogy az így a keresletnek legjobban

megfelel s ebből kifolyólag legjobban meghozza a maga jövedelmét s abban így többen részesülhetnek.

500 holdas bérletnél már a tőke megtalálhatja a maga számítását s a szakképzettségre is kőllőleg érvényesülhet, míg egy 60 holdas kisbirtokon a kisbérő, bármily nagy családja van is, annak tagjaival együtt mindig talál foglalkozást és munkája után családjával együtt tisztességesen megélhet, sőt kőllő takarékoság mellett még szerezhet is.

A haszonbérbe adandó közép- és kisbirtokoknak a szükséges gazdasági épületekkel való felszerelése a cétra 1,300,000 korona törlesztéshez kölcsönök a haszonbér jövedelem tételésre felvétele és felhasználása azon okból történt, mert a birtokok épületekkel felszerelteni, tapasztalat szerint, sokkal könnyebben és jóval magasabb haszonbér mellett adhatók ki, úgy, hogy az így előállandó haszonbér jövedelem többletéből a kölcsön kamatai és törlesztése frezhető leendő; míg ba az épületeket haszonbérletnek magának kell előállítani, az ezen sokszor egész működtetését megbentő körülmények a haszonbér megajánlásánál nagyon súlyosan veszi számításba, ami természetes is, mert még azon körülményről is számolnia kell, hogy a haszonbérletti idő leteltével a haszonbérlettel élők s épületeit potonáron kénytelen elveszetegetni s azokba fektetett tőkének nagy része veszendőbe megy. De ezen körülmény a konkurencziát is rendkívül hátrányosan befolyásolja, amennyiben azokat kik különben — t. i. ha penzák nagy részét épületekbe fektetni nem kényesztetűnek — a bérlethez elegendő tőkével rendelkeznek a vállalkozástól vissza riadgja.

A jelzett cétra 1,300,000 koronának javaslatba hozatala a következő alapon történt. Tapasztalás szerint 300—800 holdas középbirtokon, holdanként 80, kisbirtokon pedig holdanként 100 kor. befektetéssel már a szükséges épületek előállíthatók s azok segítségével ok- és öntözési gárdalkozást lehet folytatni. Ezen gyakorlati alapokon nyugvo számítás szerint egy 500 holdas birtokon 80 koronával számítva 40,000 kor. költséggel a következő épületek állíthatók elő, melyekre minden haszonbérletnek feltétlenül szüksége van.

I. Középbirtok.

Birtok nagysága 500 hold.
Építkezési költségek 40,000 kor.

Épületek:

1. Hérlő lakás: előszoba, 3 lakszoba, konyha, kamara, pince és őrszűkellé	5,000 K
2. Magtár, 2 szobában lakás konyha, kamarával együtt egy fedél alatt	10,000 "
3. Cseléd lakás 12 szobával, 6 fürdő, 3 koscs, 1 gulyás, 1 juhász és egy kondás részére	7,500 "
4. Okor istálló 24 drb. jános és 6 drb. hízó okor részére	7,500 "
5. Ló- és tehen-istálló 12 drb. ló és 4 drb. tehenre	4,000 "
6. Tengere-gőre 40 m.	2,400 "
7. Kutak (3 drb.)	600 "
Összesen:	40,000 K

II. Kisbirtok.

Birtok nagysága 60 hold.
Építkezési költség 6000 kor.

Épületek:

1. Lakóház: 2 szoba, konyha, kamara	2,000 K
2. Ló- és tehen-istálló 4 okor, 4 ló, 2 tehenre	1,600 "
3. Cseléd lakás: 2 szoba és konyhával magtár, egy fedél alatt	1,500 "
4. Egy göré 15 m.	800 "
5. Egy kut	100 "
Összesen:	6,000 K

Öntözési célokra 3000 kat. holdnak kijelölése azért hozható javaslatba, mert szakértők véleménye szerint 3000 holdnál kisebb területen a munkálatok aránytalanul költségesebbek, de indokolják ezt a helyi viszonyok is, amennyiben ugyancsak a szakértők véleménye szerint ezen területnek csurgalék vizéből aránylag nagyon csekély költséggel még mintegy 4000 hold szintén megöntözhető leendő.

Hogy az alkalmazottak bérföldjei a csárdához tartozó, csendőrok által használt stb. földek levonásával fentmaradó mintegy 24,000 holdon gyakorolható legeltetésre vonatkozólag újabb szabályrendelet és legeltetési rendtartás alkotása hozatik javaslatba, az a változott viszonyokban találja magyarázatát.

A megjelölt és a fenti értelemben hasznosítandó 15,000 hold föld haszonbéréből előreláthatólag már az első időszakban 270—300,000 kor. évi jövedelem leend a városnak, mely összegből, ha az építkezési kölcsön törlesztésére, adóra, felügyeleti költségekre stb. 120—130,000 koronát leszámítunk is, még mindig szép összeg, legalább is 150,000 korona marad évenként a házipénztár javára.

Ez a jövedelem, eltekintve attól, hogy az építkezések és beruházások által a város törzs vagyonának értéke nagyban emelkedik, a felvett kölcsön leterjesztése után és aztal, hogy a földek egyszerű gazdasági művelés által értékükbe emelkedve, később magasabb haszonbér mellett lesznek kiadhatók, idővel természetesen fokozódni fog.

Ami a további részleteket illeti, milyen például az, hogy a bérletek közt alkalmas területen iskola, kísérleti telep stb. létesíthetők, ez a későbbi tárgyalások feladatát fogja képezni.

A városi tanács azon meggyőződésben van, hogy ha a Hortobágy hasznosítása javaslatba értelmében vitetik keresztül, ez uton a városnak abból folyton fokozódó biztos jövedelem lesz és ezen megoldás városunknak egy szociális, mint gazdasági szempontból csak előnyre válhatik.

Miről a tek. törvényhatóság bizottsági közgyűlés az összes iratok betérjesztésével jk. kivonaton értesítették.

Kelt, Debrecen sz. kir. város tanácsának 1906 nov. hó 17. napján tartott teljes ülésében.

Weszprémy Zoltán,
főispán, elnök.

Király Gyula,
tanácsnok, előadó.

A vidéki rendőrség államosítása.

Írta: Hegedűs Sándor, marosvásárhelyi főkapitány.

(Folytatás és vége.)

Amellett aztán, hogy a vidéki rendőrség és annak tisztviselői kara függő helyzetében a törvényhatóságoktól tanácsolt, polgármestertől tehetetlenül vergődik az ezerfelé szétúzó, szerteágazó érdekeknek nyomása alatt, még oly nyomoruságos ellátásban is van része, amely a mostani súlyos viszonyok között egyenesen tarthatatlan.

Ugyanis az évek óta hangzatosított államosítási törekvések óvatossá tették a városok intéző körreit, akik úgy gondolkoznak, hogy a rendőrség államosítása esetén majd olyan összeggel kell hozzájárulniuk az államrendőrség fenntartásához, amennyi költségvetésükben o célra fel van véve.

Emellett mindenütt fennen hirdetik, hogy a rendfenntartási állami feladat, melyet a városok csak átutalás, rákönyyszerítés alapján viselnek s így természetes, hogy országosan a mostoha gyermek szomorú sorsára voltunk és vagyunk kárhözható, jöllehet, hogy a közigazgatási teendő egész halmazát végéjük az autonóm jogkörben megalkotott szabályrendeletek alapján.

Igy természetes, hogy a vidéki rendőrség, dacára a rohamosan szaporodó teendőeknek, csak a régi, szegényesen

dotát és lehetőleg minimálisra redukált tisztviselői személyzettel és rendőrlégénységgel küszködik, veszködik.

Ennek természetes következménye azután az, hogy sem a hírlapok, sem a felsőbb hatóságok egyébről nem beszélnek, mint a rendőrség lanya eljárásáról, annak jogláságáról s a szegény rendőrségi tisztviselő pedig időnap előtt rokkantta, munkaképtelenné válik a red' való rppant munkateher alatt. És, mint nem egy esetben megtörtént, még öngyilkossá is lett nem egy önérzetes, buzgó, szorgalmas tisztviselő.

Az 1886. évi XXI. t.-cikk 80-ik szakasza alapján a törvényhatósági, az 1886. évi XXII. t.-cikk 69-ik szakasza alapján pedig a rendezett tanácsú városok rendőrkapitányait a főispán élethosszraigen nevezi ki. Ezzel a főbb rendőrtisztviselőknek némi függetlenítés' céloztatott; de mit ér mindez, ha ezzel szemben az alárendelték az autonóm jogkörben alkotott szervezeti szabályrendeletekkel teljesen ki vannak szolgáltatva a tanács, a polgármester teljhatalmának? Mit ér mindez, ha a rendőrkapitány alárendeltjei és a rendőrlégénység idegen kegyek után sóvárognak, azoknak megnyeréstől függ jó vagy rossz sorsuk, sokszor egész egzisztenciájuk és így nem egyszer szemben találják a kötelezőség teljesítése közben magukat a helyi oligarchákkal s a gyöngébb jellemnek könnyű választani ilyenkor a két alternatíva között: hogy a saját boldogulását szolgálja inkább, vagy a közérdeket?

Szinte nevetésg számba megy és pírulva kell följegyeznünk, hogy a legtöbb főkapitánynak még annyi jogköre sincsen, hogy a közrendörnek kinevezésébe tényleg befolyhasson. És nem egy esetet tudunk, amikor az alárendelt rendőrtisztíték magasabb protektorióra támaszkodva, a főkapitányval szemben egyenesen megtagadták az engedelmességet s a dacoló altisztítéknek volt a végén mégis igaz.

Ilyen esetek csak a legkisebb Balkán államokban fordulhatnak elő.

A rendezett tanácsú városi rendőrkapitányok talán aránylag még több függetlenéget élveznek. Ezeknek bírói függetlenségük inkább biztosítva van, mert másodkötben az alispán és a tanács bírálja felül ítéleteiket. Ez pedig sok helyen nagy jelentőségű momentum, aki ismeri a vidéki viszonyokat, ahol sokszor impertinens módon kicsinyes szempontok és rugók játszanak közre a dolgok megítélésében.

A rendezett tanácsú városok rendőrkapitányairól intézkédő 1886. XXII. t.-cikk 69. §-ában még egy eddig be nem váltott felhatalmazás is van adresszáva a belügyminiszterhez, akinek gondjaira bízzák, hogy a rendőrkapitányok szolgálati és hivatali viszonyát a helyhatósággal, valamint a törvényhatósággal szemben szabályrendelet útján rendezze.

Ez is csak nálunk történhetik meg, hogy a törvény egy ilyen kétségtelenül racionális intézkedését husz éven át senki sem ismerté kötelezőségének végrehajtani.

De még nagyobb igazságatlanság és mellőzés történt a kétségtelenül fontos közigazgatási teendőket végző rendezett tanácsú városi rendőrkapitányokkal, amidőn szemben az 1886. XXII. t.-cikk 66. §-ának azon intézkedésével, hogy fizetésük kevesebb nem lehet, mint amennyi a szolgabírák részére meg van állapítva, az 1904. évi X. t.-cikknek megalkotásánál nyílt kérdésnek hagyták fenni, hogy a rendezett tanácsú városok rendőrkapitányait tetszésük szerint sorozhassák a IX-ik, vagy a X-ik fizetési osztálynak abba a fizetési fokozatába, amely nekik éppen jól esik.

Ezzel aztán elértek azt, hogy a rendezett tanácsú városi rendőrkapitányok, kik a főszolgabírákkal sok dologban egyenlő munka- és hatáskört töltenek be s a r. t. városoknak főbb tisztviselői, a X-ik fizetési osztály utolsó fokozatában vénlíhetnek meg.

Ez indította arra a r. tanácsú városok rendőrkapitányait, hogy gróf Andrásy Gyula belügyminiszter nemesen érző szívéhez forduljanak. A mult évben hat kongresszust hívtak össze, amit elég rosszul telték, a törvényhatóság és sz. kir. városok rendőrkapitányainak mellőzésével. És me-

